

SOPHIE VAN LLEWYN

SÂMBĂȚA
ÎN CARE TOTUL
S-A SCHIMBAT

Traducere din limba engleză
ANCA IRINA IONESCU

LITERA
București

CUPRINS

Oamenii de jos din familia noastră	7
Mere glazurate.....	12
Dragă Moș Gerilă,	16
Prima noctis	19
O floare și doi grădinari.....	23
Sâmbăta în care totul s-a schimbat.....	27
Mama Alinei.....	33
Firimituri.....	35
Strigoii.....	40
Cum să atragi atenția (nedorită) a autorităților comuniste....	45
Citate (comentate) din mama mea - Partea I.....	49
Tema pentru acasă.....	54
Vânătoarea.....	59
Ciupitura	63
Descântecul	64
Alunecarea.....	68
Despre daruri de proveniență necunoscută	71
Fusta	74
Citate (comentate) din mama mea - Partea a II-a.....	76
De vânzare.....	81
Bobina	86
Ciupitura - dubla 2	91
O listă cuprinzătoare, dar nu exhaustivă, a motivelor de a cere viză pentru Italia	94
La ce a trebuit să renunțăm ca să putem cumpăra o Dacie veche de paisprezece ani pentru a avea un mijloc de transport independent cu care să fugim din țară	99
Ca o muzică.....	101
Paparuda.....	102
Banii luați pe mașina de scris.....	107
Scurtătura.....	113

În care Alina vine într-o miercuri mai devreme de la școală și o găsește pe mama ei răsfoind un teanc de scrisori și un caiet cu coperte roșii de piele, așezată la biroul la care de obicei Alina corectează lucrările elevilor	118
Blestemul.....	119
O cheie de gât, un magazin și o cerșetoare	120
O valiză plină de visuri.....	123
Excursia	128
Pedeapsă. Pedepsă. Blestem	133
De ce anume se teme chiar și mătușa Theresa.....	139
De mult uitate.....	141
Licoarea	145
Acum totul s-a schimbat	150
Sfâșierea.....	155
Ce a făcut Alina marțea trecută	159
Linia albă	163
Bunuri îmbuteliate	165
Zăngănitul	169
Buruienile din adevăr	174
Și pământul se cutremură	176
Epicentrul	181
Zborul.....	185
Ilustrate pentru mama mea.....	189
Vestitorul	192
Glazură roz de caramel.....	193
O cutie de lemn.....	196
Mulțumiri	199

OAMENII DE JOS DIN FAMILIA NOASTRĂ

Când sună tanti Theresa, îmi fac lecțiile la istoria socialismului.

- Alina? Mama ta e acasă? mă întrebă.

- Nu, îi spun. Săptămâna asta lucrează în schimbul doi. Nu se întoarce decât la opt.

- Bine. Trec să te iau peste o jumătate de oră. Pune-ți ceva negru și niște pantofi solizi.

Și închide înainte să apuc să spun ceva.

O jumătate de oră mai târziu, claxonul înfundat al mașinii ei negre Volga, ca o sirenă de vapor, mă cheamă jos. Mașina are forme bine definite, voluptuoase. Pătura pufoasă de zăpadă de pe acoperișul ei mă duce cu gândul la o femeie cu linii rotunjite, care poartă pe cap o căciulă din blană de iepure. În Republica Socialistă România a anului 1967, mașina aceasta este un privilegiu al notabilităților Partidului, așa cum este unchiul meu, Petru. Mâna mătușii Theresa iese pe fereastra portierei șoferului. Când o flutură spre mine, la încheietura ei zornăie

o jumătate de duzină de brățări de aur. În vârful degetelor ține un țigaret.

Vărul meu cel mai mare, Matei, ține între picioare o pușcă de vânătoare, așa că mă urc pe bancheta din spate, unde stă vărul meu cel mai mic, Adam. Între noi, pe tapițeria roșie, este o cutie pătrată cu un capac glisant, ca cele în care stau piesele de rummy. Strâmb imediat din nas. Aroma parfumului de trandafiri al mătușii mele nu acoperă mirosul de putrefacție.

- Ești îmbrăcată în negru? întrebă mătușa Theresa.

Îi arăt rochia din stofă închisă la culoare pe care o port sub paltonul gros.

- Bine, spune ea. Să nu deschizi cutia.

- Unde mergem? întreb. Și ce miroase așa?

- Mai întâi trebuie să cumpărăm niște flori, spune mătușa Theresa și ne duce la piața de legume. Să nu-i spui nimic mamei tale. Oamenii de jos din familia noastră nu merită să știe.

Matei se întoarce cu opt trandafiri albi și o coroană mică, la fel ca acelea pe care le primesc copiii premianți la sfârșitul anului școlar. Este împletită din crenguțe cu frunzulițe mici rotunde și verzi. Cinci garoafe de plastic sunt înfipite în ea ca niște pietre prețioase într-o coroană.

- Alina, Adam, deschideți, vă rog, geamul din spate, spune mătușa Theresa.

- Unde mergem? întreb din nou.

- La mănăstirea Sf. Gheorghe, răspunde ea.

Îmi clănțanesc dinții tot drumul până la mănăstire, aproape o oră. Religia nu este chiar interzisă, dar este ceva ce nu se practică în public și despre care nici nu se vorbește. Exact la fel ca și sexul.

Mergem câțiva kilometri pe un drum denivelat de pământ. Adam ține cu mâna cutia de lemn ca să nu cadă. Acum văd mănăstirea pe vârful unui deal. Mătușa Theresa trebuie să parcheze mașina, de aici mergem mai departe pe jos. Dar, spre surprinderea mea, nu se oprește și cotește la stânga, intrând în pădure. Mai mergem încă vreo zece minute pe o potecă îngustă și ne oprim într-o poiană, tăiată lângă un pârâu înghețat. Recunosc locul. Vara este locul nostru preferat pentru picnic. În spatele lui se înalță un deal abrupt pe care cresc bujori roșii.

Matei umblă în portbagaj și scoate două hârlețe. Se îndreaptă împreună cu Adam spre poalele dealului și încep să sape. Închid și deschid gura. Mătușa Theresa începe să plângă fără zgomot. Lacrimile îi năclăiesc pudra de pe obraji, blana ei de nurcă tremură. Aud foșnetul frunzelor, trosnetul crengilor și văd cum se apropie de noi un preot. Mătușa Theresa pornește în întâmpinarea lui și îi sărută mâna. Îi șoptește ceva, iar preotul încuviințează din cap.

- Ajută-mă, spune mătușa Theresa, uitându-se în portbagajul deschis.

Privesc peste umărul ei. Un coș cu vin roșu, un colac uriaș dat cu miere, o colivă. Mă trece un fior.

- Bănuiesc că maică-ta nu ți-a povestit niciodată despre bunicul tău, spune ea. I-ar fi plăcut un sicriu deschis. Dar știi, nu-l țineam decât rareori în colivie. Îi plăcea să se plimbe prin casă. Probabil că a căzut. L-am căutat disperată. L-am găsit după câteva zile, între canapeaua din sufragerie și perete.

Între propozițiile ei se aude un sunet ascuțit, ca de zeiță a morții.

- L-am găsit din cauza mirosului.

Preotul și verii mei stau lângă mica groapă din pământ și așteaptă. Mătușa Theresa îmi face semn să iau coșul, în timp ce ea scoate cutia de pe bancheta din spate.

- Am venit odată în vizită la maică-ta și ne-a amenințat că, dacă mai venim în casa ei, va spune autorităților unde pot să-l găsească. Ticăloasa!

Face o pauză, mângâind capacul cutiei, ca și când ar fi fost blana unui animal de companie iubit.

- Știi ceva - spune-i! Spune-i că nu am invitat-o! adaugă mătușa Theresa.

*

În mașină, mătușa Theresa nu se poate opri din vorbit. Dacă se oprește, începe să suspine și ochii

i se înceteșează de lacrimi, dar trebuie să fie atentă la drum. S-a lăsat întunericul.

- A fost imediat după ce au venit la putere comuniștii, spune ea. Îl căutau - bunicul tău fusese un membru marcant al Partidului Liberal. Prietenii lui muriseră cu toții săpând la Canal. Uciși, bătuți, torturați. Ce putea face mama mea? A făcut ce a putut, Dumnezeu s-o odihnească. L-a făcut mic. Maică-ta - mama *ta* nu a vrut să aibă nimic de-a face cu el. Nimic.

Ridică vocea în fumul de țigară care înceteșează interiorul mașinii Volga.

- Nu a venit niciodată să-l vadă - nici măcar o dată. Și prostul de el, cum îi mai ducea dorul!

Mirosul de putrefacție copleșește interiorul mașinii supraîncălzite. Aș întreba-o cum îl făcuse bunica mic, dar nu vreau s-o întrerup.

MERE GLAZURATE

Plaja înseamnă pentru Alina soare în ochi, nisip în păr, sare care se usucă pe pielea ei ca o rochie rămasă prea mică, miros de pește sărat stricat. Plaja este un conglomerat de ochi care o privesc de parcă ar fi un măr, o fac să se simtă stingherită și lipicioasă din cauza poftelor lor. Vederea pe care o are din camera ei este un zid de beton aflat la mai puțin de un metru de fereastră, dar la ce să se aștepte când i se permite să stea o lună întreagă gratis într-un hotel de trei stele dintr-una din cele mai luxoase stațiuni din România?

Până în vara anului 1969, marea era un mister; „la mare“ – o lume interzisă. Îi amintea de lamentările mamei ei: „Aș vrea să fi avut destui bani ca să te luăm cu noi“, rostite cu un zâmbet prost ascuns în colțul gurii. Îi amintea de călătoria lungă până la bunica ei, unde era uitată până când frunzele deveneau cafenii și începea școala. Îi amintea de străzile dosnice și prăfuite, de copiii care țipau și de jocurile lor crude, de genunchii plini de sânge

uscate, de baie din două în două zile într-o cadă de plastic în care de abia îi încăpeau picioarele.

În vara aceasta, Alina este traducătoare și ghid pentru turiștii germani din hotelul ei. Este încântată ori de câte ori aceștia se decid să părăsească plaja ca să viziteze unele locuri. Turiștii din stațiune, prea zgomotoși, prea veseli, prea curioși, devin publicul care o adoră.

- La dreapta, le spune ea cu un zâmbet ca și când le-ar dezvălui secrete de stat, este Muzeul de Istorie și Arheologie, fosta Primărie a orașului.

Nemții se uită cu gura căscată la ea și pun întrebări la obiect, ca să arate că o ascultaseră. Sunt din nou copii de școală, iar ea este profesoara lor. În intervalul îngust dintre banchetele din autocar, le vorbește despre minunile comunismului.

- Acum vom vizita un magazin special pentru turiști, le spune Alina. Puteți găsi aici și produse occidentale, dacă vă este dor de ele. Eu nu am voie să vin cu dumneavoastră.

Iar ei întreabă:

- Cum te simți să trăiești într-o țară fără libertate? Să stai afară și să te uiți pe fereastră?

Iar ea răspunde cu un zâmbet strâmb:

- Nimeni nu duce lipsă de nimic în această țară. La dumneavoastră tinerii primesc un apartament imediat ce se căsătoresc? Conducătorul vostru pune la inimă interesele lor?

Ei spun:

- Să lăsăm conducătorul, cum rămâne cu ciocolata Mars și Toblerone, cu ciorapii Wolford, cu pantofii italienești?

Alina râde.

- Prefer să renunț la ciocolată, dacă asta ajută la eradicarea sărăciei.

Nemții nu o cred. O copleșesc cu ciocolată și țigări când se întorc. Alina păstrează ciocolata pentru ea și îi dă țigările lui Liviu, celălalt ghid de germană. Cu încrederea în sine recent dobândită între obraji roz și părul blond al nemților, se simte ca o soră mai mare față de acest băiat slăbuț cu o mustăcioară firavă, subțire. Nu se uită niciodată la sânii sau la picioarele ei, așa cum fac ceilalți. O privește totdeauna în ochi când vorbește cu ea, pe un ton grav, abia perceptibil.

- Mama a murit pe când eram copil, spune Liviu. Vreau să devin arheolog. Detest să stau între atât de mulți oameni toată ziua, dar am nevoie de bani. Când mă întorc în camera de hotel, îmi bubuie capul. Aș vrea să vând țigările pe care mi le dai, dar îmi plac prea mult.

Dar turiștii au venit pentru plajă, așa că Alina joacă rolul de ghid neînfricat numai două zile întregi pe săptămână, iar uneori și câteva ore dimineața. În restul timpului trebuie să facă tot ce

fac ceilalți și să fiarbă pe nisipul fierbinte, precum cafeaua turcească.

Liviu vine într-o zi la plajă, stă de vorbă cu el și ia chiar câteva pufuri din țigara lui. Liviu o apără de privirile neplăcute și Alina ar dori ca el să vină mai des. Seara, pielea lui este roșie ca racul și trebuie să-și dea cu iaurt zile întregi, iar nemții din autobuz strâmbă din nasurile lor sensibile simțind mirosul de lapte acru.

În ultima ei zi ca ghid, se plimbă pe promenada din Constanța, nemții în față, ea și Liviu în urma lor, ca doi ciobani plictisiți.

Alina s-a plictisit să tot spună: „Aceasta este statuia celui mai mare poet național. Aici a fost cândva un cazinou splendid“. Se reazemă în schimb de balustrada dantelată și privește marea care se sparge în milioane de perle de spumă la picioarele ei. Marea, numai marea, cu acest du-te-vino al ei, cu neliniștea ei, cu sunetele ei foșnitoare pe care le iubește. Liviu își pune mâna pe mâna ei.

- Am păstrat toate pachetele de la țigările pe care mi le-ai dat și am făcut o măsuță de cafea, spune el. Nu știu cum am s-o duc acasă.

DRAGĂ MOȘ GERILĂ,

Știu că am douăzeci de ani și sunt aproape o femeie măritată, dar sunt dispusă să cred din nou în tine, dacă o să-mi aduci măcar un singur lucru din lista de mai jos. La rândul meu, îți promit iubirea mea veșnică și devotamentul meu etern. Am să propovăduiesc în numele tău pe străzi, chiar dacă este interzis și aș putea fi înhățată de miliție sau de Securitate, să fiu bătută și tratată cu șocuri electrice ca să-mi alunge toate credințele populare și religioase din cap. Și am să folosesc numele tău adevărat, cel pe care îl aveai înainte de 1948, când a venit la putere Partidul Comunist: Moș C. Adu-mi măcar un lucru și sunt sigură că putem ajunge la o înțelegere în legătură cu plata. Te rog. Chiar și o jumătate de lucru. Orice.

Listă de dorințe:

- O pereche de blugi Levi's.
- Un ruj roșu, ca cel pe care îl are profesoara de pian, nuanța aceea elegantă de vișiniu.

- Mai bine decât cele două lucruri de mai sus, o pereche de ghetete noi. Pingelele ghetelor mele negre s-au ros și alunecă rău când plouă. Am căzut de două ori săptămâna trecută. Nu vreau să mă gândesc ce se va întâmpla când va ninge.
- Încă și mai bine, o sobă electrică portabilă, pe care s-o pot folosi la mine în cameră. M-am săturat să gătesc toată mâncarea cu termoplonjorul.
- O mărire de salariu, ca să pot cumpăra toate cele de mai sus și să-i trimit ceva bani în plus lui Liviu. De ce trebuie să fie salariile profesorilor așa de mici?
- Pe logodnicul meu ajută-l să termine facultatea anul acesta, nu anul viitor. Luna aceasta. Astăzi.
- Te rog s-o faci pe mama să se răzgândească și să mă întrețină la facultate, ca să pot deveni traducătoare, în loc să mă lupt cu bătrânii de optzeci de ani în fiecare zi tot restul vieții mele.
- Te rog să dai timpul înapoi în momentul în care i l-am prezentat pe Liviu. Te rog să nu o lași să mă dea afară din casă.
- Te rog să mă faci copil din nou. Adolescentă. Studentă. O fată care nu și-a pierdut tatăl, nici părerile romantice despre lume, sărăcie, bunătate și dragostea părintească.